

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 1 (574)

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

- *Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн эрхийн тухай конвенцийг соёрхон батлах тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

- *Дипломат дээд цол олгуулах тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

- *Гэр бүлийн болон Иргэний бүртгэлийн тухай хуулиудын зарим зүйл, хэсэг, заалтыг тайлбарлах тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2009 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ
Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2009 оны нэгдүгээр сарын 7

№1 (574)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн эрхийн тухай конвенцийг соёрхон батлах тухай	2
2.	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн эрхийн тухай конвенцийн нэмэлт протоколыг соёрхон батлах тухай	2

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

3.	Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай	Дугаар 374	2
4.	Дипломат дээд цол олгуулах тухай	Дугаар 375	2
5.	Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай	Дугаар 376	2
6.	Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай	Дугаар 377	3
7.	Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай	Дугаар 378	3
8.	Дипломат дээд цол олгуулах тухай	Дугаар 380	3

Гурав. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

9.	Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган ..." гэсэн нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэцсэн тухай	Дугаар 10	3

Дөрөв. МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

10.	Гэр бүлийн болон Иргэний бүртгэлийн тухай хуулиудын зарим зүйл, хэсэг, заалтыг тайлбарлах тухай	Дугаар 46	8

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2008 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮМҮҮСИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ КОНВЕНЦИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейгаас 2006 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр баталсан Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн эрхийн тухай конвенцид Монгол Улс нэгдэн орсныг

Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

ДДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2008 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ХҮМҮҮСИЙН ЭРХИЙН ТУХАЙ КОНВЕНЦИЙН НЭМЭЛТ ПРОТОКОЛЫГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейгаас 2006 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр баталсан Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн эрхийн тухай конвенцийн нэмэлт протоколд Монгол

Улс нэгдэн орсныг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2008 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 374

Улаанбаатар хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, Дипломат албаны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. Монгол Улсаас Бруней Даруссалам Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин

сайд Нямсүрэнгийн Алиасүрэнг эгүүлэн татсугай.

2. Монгол Улсаас Бруней Даруссалам Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдаар Пүрэвжавын Гансүхийг томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2008 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 375

Улаанбаатар хот

Дипломат дээд цол олгуулах тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Дипломат албаны тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсын Дипломат албаны 97 жилийн ойг тохиолдуулан гадаад харилцааны салбарт олон жил, идэвх зүтгэл, үр бүтээлтэй ажиллаж байгааг нь үнэлж дор дурдсан нэр бүхий хүмүүст "Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин" цол олгосугай.

"Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин" цолоор:

1. Шижээхүүгийн Одонбаатар - Европын газрын захирал
2. Цэндийн Багбуян - Хөрш орнуудын газрын дэд захирал
3. Жанцангийн Гөлгөө - Азийн газрын зөвлөх

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2008 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 376

Улаанбаатар хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, Дипломат албаны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. Монгол Улсаас Израиль Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Паньджунайн

Халиуныг эгүүлэн татсугай.

2. Монгол Улсаас Израиль Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдаар Очирын Очиржавыг томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2008 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 377

Улаанбаатар хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, Дипломат албаны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг 6 аримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Ирланд

Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Далрайн Даваасамбууг эгүүлэн татсугай.

2. Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Ирланд Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдаар Булгаагийн Алтангэрэлийг томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2008 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 378

Улаанбаатар хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татах, томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, Дипломат албаны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

1. Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Филиппин Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт

Элчин сайд Агваандоржийн Цолмонг эгүүлэн татсугай.

2. Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Филиппин Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдаар Пүрэвжавын Гансүхийг томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2008 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 380

Улаанбаатар хот

Дипломат дээд цол олгуулах тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 34 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Дипломат албаны тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийг баримтлан ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсын Дипломат албаны 97 жилийн ойг тохиолдуулан гадаад харилцааны салбарт олон

жил, идэвх зүтгэл, үр бүтээлтэй ажиллаж байсныг нь үнэлж Буянгийн Будад "Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин" цол олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2008 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдөр

Дугаар 10

Улаанбаатар хот

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган ..." гэсэн нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхим 14.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж даргалж,

гишүүдэд Н.Жанцан, П.Очирбат, Ж.Болдбаатар /илтгэгч/, Ж.Амарсанаа нарын бүрэлдэхүүнтэй, Нарийн бичгийн даргаар Н.Болортунгалагийг

оролцуулан Цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Цэцийн хуралдаанд өргөдөл гаргагч Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн 3 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Д.Нямдорж, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Сүхбаатар нар оролцлоо.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанаар Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган ..." гэсэн нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцэв.

Нэг. Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн 3 хорооны оршин суугч, иргэн Д.Нямдорж 2008 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлдөө:

2006 оны 01 дүгээр сарын 26-ны өдрийн Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь заалтад "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь Улсын Их Хуралд хамгийн олон удаа сонгогдсон дөрвөн гишүүнээс бүрдэх бөгөөд тэрбээр Улсын Их Хурлыг хугацаанаас нь өмнө тарвах, гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, эгүүлэн татах талаар энэ хуульд заасан эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас Улсын Их Хуралд ирүүлсэн саналыг судалж санал нэгдсэн дүгнэлт гарган зохих Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд оруулна" гэж заасныг "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн дараахь зүйл заалтуудыг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтад "...шударга ёс, ...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэж заасныг;

2. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь заалтад "Улсын Их Хурлын чуулган болон Байнгын хорооны хуралдааныг гишүүдийн олонхи нь хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд үзэж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ" гэсэн зүйлийн "...олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ," гэж заасныг.

3. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь заалтад "Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ..." гэж заасантай тус тус нийцэхгүй, зөрчиж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-д зааснаар Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хорооны дөрвөн гишүүн Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг

түдгэлзүүлэх талаар энэ хуульд заасан эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас Улсын Их Хуралд ирүүлсэн саналыг судалж санал нэгдсэн дүгнэлт гаргаж чадахгүй бол тус асуудал Байнгын хорооны болон чуулганаар хэлэлцэх боломжгүй байхаар хуульчилжээ. Өөрөөр хэлбэл дэд хорооны гишүүдээс Улсын Их Хурлын гишүүнийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлаар татгалзсан, түдгэлзсэн, зөвшөөрсөн эзрэг тохиолдолд санал нэгдэж дүгнэлт гаргах боломжгүй болж байна.

Ийнхүү санал нэгдсэн дүгнэлтэд хүрч чадахгүй бол Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ" гэсэн заалт хэрэгжих боломжгүй болж, улмаар Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцэх эрх зүйн үндэс бүрдэхгүй гацаанд орж, Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтад "...шударга ёс, ...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэж заасныг илтэд зөрчихөд хүргэж, улмаар бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэх талаар ямар нэгэн шийдвэр Улсын Их Хурлаас гаргах нөхцөлгүй болгож байна.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.4 дэх заалтад "Байнгын хороо эрх хэмжээнийхээ асуудлыг хуралдаанаар хэлэлцэж хуульд өөрөөр заагаагүй бол хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ", мөн 24 дүгээр зүйлд Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнд дэд хороо байгуулж болно гэсэн нь дэд хороо нь байнгын хорооны нэг хэсэг буюу бүрэлдэхүүн байхаар шууд хуульчлан зааж өгсөн байна.

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.12 дахь заалтад "Дэд хороо асуудлыг хуралдаанаар хэлэлцэж оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэр гаргана" гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6-д тунхагласан "Улсын Их Хурлын чуулганы болон Байнгын хорооны хуралдааныг гишүүдийн олонхи нь хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд үзэж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ" гэсэн заалттай нийцсэн.

Энэ утгаараа асуудлыг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь хэсэгт зааснаар "Улсын Их Хурлын чуулганы болон Байнгын хорооны хуралдааныг гишүүдийн олонхи нь хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд үзэж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ" гэж заасан бөгөөд өөрөөр хэлбэл дэд хороо асуудлыг олонхийн саналаар шийдвэрлэх нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцнэ.

Гэтэл Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-д заасан "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэсэн заалт нь асуудлыг олонхийн саналаар шийдэх боломжийг хааж тус дэд

хорооны гишүүд санал нэгдэж дүгнэлт гаргахаар хуульчилсан Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасан заалттай зөрчилдөж байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.12 дахь заалтад "Дэд хороо асуудлыг хуралдаанаар хэлэлцэж оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэр гаргана" гэж заасан нь мөн хуулийн "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь ... гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, эгүүлэн татах талаар энэ хуульд заасан эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас Улсын Их Хуралд ирүүлсэн саналыг судалж, санал нэгдсэн дүгнэлт гарган зохих Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд оруулна" гэсэн заалттай зөрчилдсөн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтад заасан "...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэсэнтэй нийцэхгүй байна.

Энэ утгаараа хуулиар харьяалуулсан хэрэг маргааныг шийдвэрлэх журам, шийдвэр гаргах үйл явц нь Байнгын хороо, түүний бүрэлдэхүүнд байх дэд хороонд адилхан үйлчилнэ гэж ойлгодог.

Дэд хороо нь тэр дундаа Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь дурдсан хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 болон 24.12-т заасан заалтын аль алийг нь хэрэглэх боломж бүрдсэн. Ингэснээрээ хуулийн заалтууд хоорондоо зөрчилдөж төрийн үйл ажиллагаа хуулийн дагуу явагдахад саад учран тэр дундаа Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2-г заасан "...хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэсэн заалтыг зөрчихөд хүргэж байна. Өөрөөр хэлбэл төрийн эрх барих дээд байгууллага Улсын Их Хурал хууль дээдлэх зарчмыг баримтлан үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулахад Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 болон 24.12-т заасан заалтуудын зөрчил саад учруулж байна.

Дээрх тайлбар болон үндэслэлийг харгалзан үзэж Үндсэн хуулийн цэцэц дараах дүгнэлтийг гаргуулахыг хүсч байна. Үүнд:

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь заалтад "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалт, мөн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь заалт, мөн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь заалттай тус тус нийцэхгүй, зөрчиж байгаа гэсэн дүгнэлтийг гаргаж өгнө үү.

Нэмэлт тайлбар болон хуралдаанд биечлэн оролцох боломжоор хангаж өгнө гэдэгт эргэлзэхгүй байна гэжээ.

Хоёр. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2008 оны 11 дүгээр сарын 06-ны өдрийн 3/297 тоот албан бичгийн харууд Монгол Улсын Их Хурлын даргын 2008 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн 153 дугаар захиралмаар

томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Сүхбаатарын Үндсэн хуулийн цэцэд 2008 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдрийн 7/2815 тоот тайлбартаа:

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэсэн хэсэг нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн тухай иргэн Д.Нямдоржийн Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлтийг танилцаад дараахь тайлбарыг гаргаж байна.

Нэг. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "...шударга ёс, ... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэснийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлгүй болох тухай:

1. Улсын Их Хурлын гишүүн бол нийт ард түмний төлөөлөл болон сонгогддог субъект. Өөрөөр хэлбэл ард түмнээс бүрэн эрх авсан элч байдаг. Ийм учраас Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална" хэмээн заасан.

Тухайлбал, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1.3-т Төрийн байгуулалтын байнгын хороонд Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо байгуулахаар, 24.3.4-т түүнийг хэрэгжүүлэх чиг үүргийг, 24.7-д үйл ажиллагаа, нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхээс өмнө урьдчилан хэлэлцэж эцсийн шийдвэр бус, урьдчилсан санал, дүгнэлт гаргах журмыг тусгайлан хуульчлан заасан нь Үндсэн хуулиа дээдлэн, дээрх заалтыг хэрэгжүүлэх, Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаалсан явдал болно.

2. Хууль тогтоох үйл ажиллагаанд зарим тухайлсан онцлог харилцааг тусгайлсан хэм хэмжээ тогтоон зохицуулах явдал байдаг. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-гийн Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо санал нэгдсэн дүгнэлт гаргах тухай заалт нь Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын тухай асуудлыг шийдвэрлэхэд тусгай журам тогтоосон хэм хэмжээ болно.

3. Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан шударга ёсны зарчим нь аливаа асуудал түүний дотор хуулиар зохицуулж буй нийгмийн харилцаа нь өөр өөрийн мөн чанар, онцлогоос шалтгаалан ялгаатай зохицуулалттай байхыг үгүйсгэсэн зарчим биш.

Иймд хуулиар тусгайлан зохицуулж өгснөөрөө Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын тухайд Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан шударга ёсны зарчмыг зөрчсөн бус харин хангаж өгч буй явдал болно.

Хоёр. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн "олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ" гэснийг зөрчсөн гэх хууль зүйн үндэслэлгүй болох тухай.

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-д Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь дөрвөн гишүүнээс бүрдэхээр заагаад "санал нэгдсэн дүгнэлт гарган" гэсэн нь Үндсэн хуулиар хамгаалагдсан Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх, халдашгүй байдлын эрх зүйн баталгааг хангахад чиглэгдсэн.

Мөн Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хорооны санал, дүгнэлтийг Хууль зүйн болон Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны хуралдаанаар заавал хэлэлцдэг журмыг хуулиар тогтоосон. Эдгээр Байнгын хороод санал, дүгнэлтээ "олонхийн саналаар" гаргах бөгөөд Улсын Их Хурал /нэгдсэн хуралдаанаар/ Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдал, бүрэн эрхтэй холбоотой шийдвэрийг Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь хэсэгт зааснаар "олонхийн саналаар" гаргана. Иймд Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн заалтыг зөрчөөгүй болно.

Гурав. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ..." гэснийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлгүй болох тухай.

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-д Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хорооны эрх хэмжээг "...гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, эгүүлэн татах талаар... эрхий бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас Улсын Их Хуралд ирүүлсэн саналыг судалж санал нэгдсэн дүгнэлт гарган зохих Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд оруулна" гэж заасан нь Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдож, түүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх талаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан санал ирүүлсэн тохиолдолд уг асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулган хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх, бэлтгэл шатны үйл ажиллагааг хуульчлан тодорхойлсон болно.

Хуулийн энэ заалтад Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэхэд хориглох, саад учруулах ямар нэг ойлголт байхгүй байна.

Өөрөөр хэлбэл, Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-д Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо "санал нэгдсэн дүгнэлт гарган" гэсэн заалт нь уг дэд хорооны гишүүд санал нэгдэж дүгнэлт гаргах

үүрэгтэй болохыг тодорхойлноос бус "санал нэгдээгүй" гээд дүгнэлт гаргахгүй байж болох тухай заагаагүй гэжээ.

Гурав. Иргэн Д.Нямдоржийн 2008 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр Үндсэн хуулийн цэцэд дахин нэмэгдүүлсэн шаардлага ирүүлжээ. Уг шаардлагатаа:

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь заалтад "... санал нэгдэн дүгнэлт гаргах..." гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалт, мөн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь заалт, мөн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь заалттай тус тус нийцэхгүй, зөрчиж байгаа гэсэн дүгнэлтийг гаргаж өгнө үү гэсэн хүсэлтийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцэд гаргасан.

2008 оны 01 дүгээр сарын 26-ны өдрийн Монгол Улсын Их Хурлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн заалтуудыг мөн адил зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй талаар нэмэлт тайлбар гаргах байна.

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалтад "... ардчилсан ёс, ... нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн" гэж заасныг,

2. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 14 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтад "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль шүүхийн өмнө тэгш байна" гэж заасантай тус тус нийцэхгүй, зөрчиж байна.

Монгол Улс нь олон улсын түвшинд Ардчилсан ёс тогтсон хэмээн хүлээн зөвшөөрөгдөөд багагүй хугацаа өнгөрсөн. Энэ нь олон шалгуур үзүүлэлтээр батлагддаг. Түүнчлэн Монгол Улс нь эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлоон хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгосон талаар даяар олноо зарлан тунхагласан.

Энэхүү Ардчилсан ёсны үнэт зүйл гол зангилаа нь асуудлыг олонхийн саналаар шийдвэрлэх явдал юм.

Ардчилсан үнэт зүйлийг олон хууль тогтоомжид тусган Монгол Улсад ямарваа асуудлыг олонхийн саналаар шийдээр гаргах үйл явц нэгэнт хэвшил болон тогтсон билээ.

Гэтэл Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7-д заасан "... санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэсэн заалт нь асуудлыг олонхийн саналаар шийдэх боломжийг хааж тус дэд хорооны гишүүд санал нэгдэж дүгнэлт гаргахаар хуульчилсан нь ардчилсан ёсны зарчмыг алдагдуулж, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан заалттай зөрчилдөж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт Монгол Улсын Их

Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хамгаалж "Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ. Уул гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэн гэж шүүх тогтоовол Улсын Их Хурал түүнийг гишүүнээс нь эгүүлэн татна" гэж зөвхөн гэмт хэрэгт холбогдсон тохиолдолд Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг холбоотой асуудлыг хэрхэн зохицуулахыг тусгайлан заасан.

Гэтэл Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь заалтад "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, эгүүлэн татах талаар энэ хуульд заасан эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас Улсын Их Хуралд ирүүлсэн саналыг судалж, санал нэгдсэн дүгнэлт гарган зохих Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд оруулна" гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх заалтад заасан "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль шүүхийн өмнө тэгш байна" гэсэнтэй нийцэхгүй байна.

Энэ утгаараа Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ. Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэхээс бусад тохиолдолд энгийн журмаар буюу Монгол Улсад хууль шүүхийн өмнө тэгш байх зарчимд тулгуурлан явагдана гэж ойлгодог.

Тайлбар болон үндэслэлийг харгалзан үзэж Үндсэн хуулийн цэцэс дараахь дүгнэлтийг нэмж гаргуулахыг хүсч байна. Үүнд:

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь заалтад "...санал нэгдсэн дүгнэлт гаргах..." гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь заалт, мөн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх заалт, Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь заалт, Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь заалттай тус тус нийцэхгүй, зөрчиж байгаа гэсэн дүгнэлтийг гаргаж өгнө үү гэжээ.

Иргэн Д.Нямдоржийн Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн өргөдөл, маргагч, маргалдагч талуудын Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбар, нэмэлт шаардлага, Улсын Их Хурлын Байнгын хороо болон нэгдсэн чуулганы хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл зэргийг шинжлэн судлав.

Үндэслэл:

1. Үндсэн хуулийн Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ. Уул гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэн гэж шүүх тогтоовол Улсын Их Хурал түүнийг гишүүнээс нь эгүүлэн татна" гэж заажээ. Гэтэл "Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24

дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсэгт "Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хороо нь Улсын Их Хуралд хамгийн олон удаа сонгогдсон дөрвөн гишүүнээс бүрдэх бөгөөд тэрбээр Улсын Их Хурлыг хугацаанаас өмнө тараах, гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх, эгүүлэн татах талаар энэ хуульд заасан эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас Улсын Их Хуралд ирүүлсэн саналыг судалж санал нэгдсэн дүгнэлт гарган зохих Байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдаанд оруулна" гэж заасан нь гишүүний халдашгүй байдлын дэд хорооны гишүүд санал нэгдсэн дүгнэлт гаргасны дараа уг асуудлыг Улсын Их Хурлын зохих Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ гэсэн агуулгыг илэрхийлж байна.

2. Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэсэн нь Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлын дэд хорооны гишүүдийн санал тэнцсэн, аль нэг нь өөр санал гаргасан тохиолдолд уг асуудлыг Байнгын хороо болон чуулганы нэгдсэн хуралдаанд оруулах боломжийг болгож байна. Энэ нь Үндсэн хуулийн Үнэн есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын ...гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэн гэж шүүх тогтоовол Улсын Их Хурал түүнийг гишүүнээс нь эгүүлэн татна" гэсэн заалт тэр бүр хэрэгжиж чадахгүйд хүргэж байна. Түүнчлэн энэ хэсэг нь Улсын Их Хурлын болон Байнгын хорооны хуралдаан асуудлыг гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэдэг зарчмыг зөрчсөн нь илэрхий байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ НЬ:

1. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган ..." гэсэн нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ардчилсан ёс, шударга ёс, ... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн"; мөн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Монгол Улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль шүүхийн өмнө эрх тэгш байна"; мөн хуулийн Хорин долдугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын чуулганы болон байнгын хорооны хуралдааныг гишүүдийн олонхи хүрэлцэн ирснээр хүчинтэйд үзэж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ."; Хорин есдүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ" гэсэн заалтыг тус тус зөрчсөн байна.

2. Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн "...санал нэгдсэн дүгнэлт гарган..." гэснийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн 2008 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

3. Энэхүү дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны

тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу хүлээн авсан өдрөөс хойш 15 хоногт багтаан хэлэлцэж хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

**ДАРГАЛАГЧ
ГИШҮҮД**

**Ж.БЯМБАДОРЖ
Н.ЖАНЦАН
П.ОЧИРБАТ
Ж.БОЛДБААТАР
Ж.АМАРСАНАА**

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

2008 оны 11 дүгээр сарын 25-ны өдөр

Дугаар 46

Улаанбаатар хот

ГЭР БҮЛИЙН БОЛОН ИРГЭНИЙ БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИУДЫН ЗАРИМ ЗҮЙЛ, ХЭСЭГ, ЗААЛТЫГ ТАЙЛБАРЛАХ ТУХАЙ

Гэр бүлийн болон Иргэний бүртгэлийн тухай хуулиудын зарим зүйл, хэсэг, заалтыг нэг мөр ойлгох, хооронд нь уялдаа холбоотойгоор зөв хэрэглэх явдлыг хангах зорилгоор Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дүгээр заалт, Шүүхийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.6.5-д заасныг удирдлага болгон **Улсын Дээд шүүхээс ТОГТООХ нь:**

1. Гэр бүлийн тухай хуулийн /цаашид хуулийн гэх/ 6 дугаар зүйлийн 6.6-д заасан "гэрлэгчдийн сонгоосон улсын хуулиар" гэдгийг Монгол улсын иргэн нь гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнтэй гадаад улсад гэрлэхдээ гэрлэлтийн гэрээ байгуулж, түүнд эд хөрөнгийн болон эд хөрөнгийн бус хувийн эрх, үүргээ аль улсын хуулиар тодорхойлох талаар харилцан тохиролцсон бол түүгээр нь гэрлэгчдийн эрх, үүргийг тодорхойлно гэж ойлгоно.

Мөн хэсэгт заасан "энэ хуулиар тодорхойлно" гэж энэ зүйлийн 6.5-д заасан буюу гэрлэгчдийн байнга оршин суугаа улсын хуулиар тодорхойлохыг хэлнэ.

2. Гэрлэх журмыг зохицуулсан хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

2.1. Энэ зүйлийн 7.1-д заасан "гэрчийн этгээдийг байлцуулан иргэний бүртгэлийн байгууллагад бүртгүүлнэ" гэдгийг Сайн дурын үндсэн дээр гэрлэх, гэрлэх насны доод хязгаар болон гэрлэлтийг бүртгэх тухай Конвенцийн 1 дүгээр зүйлийн 1-д "хуульд заасны дагуу гэрлэлтийг эрх бүхий төлөөлөгчөөр бүртгүүлээгүй, гэрчийг байлцуулаагүй болон хоёр тал гэрлэлтийг чөлөөтэй, бүрэн хүлээн

зөвшөөрч байгаагаа өөрийн биеэр илэрхийлээгүй нөхцөлд ямар ч гэрлэлт хууль ёсны хэмээн тооцогдохгүй"¹ гэж заасны дагуу гэрчийн этгээдийг заавал оролцуулна гэж ойлгоно.

"Гэрлэхийг хүсэгчдийн хүсэлтээр насанд хүрсэн гэрч, төрөл садангийн хүнийг оролцуулж болно" гэж Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.3-т заасан нь гэрлэлт бүртгэхэд гэрчийн этгээдийг зайлшгүй оролцуулах талаарх Гэр бүлийн тухай хуулийн дээрх шаардлагыг үгүйсгэх үндэслэл болохгүй тул уг заалтыг гэрлэгчдийн хүсэлтээр гэрлэлтийг бүртгүүлэхэд оролцох хүмүүсийн хүрээг тодорхойлсон зохицуулалт хэмээн ойлговол зохино.

2.2. Мөн зүйлийн 7.2-т заасан "гэрлэлтийг бүртгэсэн өдрөөс" гэж гэрлэгчид Иргэний бүртгэлийн байгууллагад гэрлэлтээ бүртгүүлсэн өдрийг хэлнэ. Энэ зүйлийн 7.3-т заасан "хуулиар тогтоосон журмын дагуу" гэдгийг Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд заасны дагуу гэж ойлгоно.

3. Гэрлэхэд харшлах шалтгааны талаарх хуулийн 9 дүгээр зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

3.1. Энэ зүйлийн 9.1.1-д заасан "Өмнөх гэрлэлт хүчинтэй байгаа бол" гэж гэрлэгчдийн аль нэг нь өөр бусадтай өмнө гэрлээд захиргааны, эсхүл шүүхийн журмаар уг гэрлэлтээ цуцлуулаагүй байхыг хэлнэ. Харин өмнөх гэрлэлтийн гэрлэгчдийн хэн нэгнийг шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрээр Иргэний хуулийн 23 дугаар зүйлд зааснаар сураггүй алга болсонд тооцсон, эсхүл мөн хуулийн 24 дүгээр зүйлд зааснаар нас барсан гэж зарласан бол тухайн гэрлэлтийг хүчинтэй гэж үзэхгүй.

¹ 1962 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдөр батлагдсан, 1964 оны 12 дугаар сарын 09-ний өдөр хүчин төгөлдөр болсон, Монгол Улс 1991 оны 04 дүгээр сарын 15-ны өдөр нэгдэн орсон, "Монгол Улсын олон улсын гэрээ" Тэрийн мэдээллийн тусгай дугаарын 1 дүгээр ботьд 2004 онд хэвлэгдсэн.

3.2. Мөн зүйлийн 9.1.3-т зааснаар **"төрөл, садангийн хүмүүс хоорондоо гэрлэх"**-ийг хориглосон нь зөвхөн гэрлэгч хоёр этгээдийн хоорондын харилцаанд хамаарна. Харин нэг гэрлэгчийн төрөл, садангийн хүмүүс нөгөө гэрлэгчийн төрөл, садангийн хүмүүстэй гэрлэх нь дээрхи зохицуулалтад хамаарахгүй.

3.3. Энэ зүйлийн 9.1.4-т зааснаар **"Харгалзан дэмжигч, дэмжүүлэгч хоёр гэрлэх"**-ийг хориглосон нь хуулийн 64 дүгээр зүйлд заасан сум, дүүргийн засаг даргын албан ёсны шийдвэрээр тогтоогдсон харгалзан дэмжигч, дэмжүүлэгч хоёр этгээдэд хамааралтай бөгөөд уг шийдвэр дуусгавар болсон тохиолдолд үйлчлэхгүй.

3.4. Мөн зүйлийн 9.1.6-д заасан **"гэрлэгчдийн хэн нэг нь, эсхүл хоёулаа удамших хандлагатай сэтгэцийн архаг өвчтэй"** байдал гэрлэхээс урьд, эсхүл хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2-т заасны дагуу хийгдсэн мэргэжлийн эмнэлэгийн байгууллагын шинжилгээгээр тогтоогдсон байвал зохино.

Гэрлэгчдийн хэн нэг нь, эсхүл хоёулаа удамших хандлагатай сэтгэцийн архаг өвчтэй болох нь шинжилгээний дүгнэлтээр тогтоогдсон бол Иргэний бүртгэлийн байгууллага Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.5-д заасан журмын дагуу гэрлэлтийг бүртгэхээс татгалзана. Харин энэ байдал нь гэрлэснээс хойш илэрвэл хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1-д зааснаар гэрлэлтийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцно.

Удамших хандлагатай сэтгэцийн архаг өвчтэй болох эсэх талаар маргаан үүсвэл Иргэний бүртгэлийн байгууллага болон сонирхогч этгээдийн хүсэлтээр шүүх тухайн этгээдийн сэтгэцийн өвчтэй эсэх, уул сэтгэцийн өвчин нь удамших хандлагатай эсэхийг тогтоолгохоор мэргэжлийн шинжээч нарыг томилж, дүгнэлт гаргуулна.

4. Хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2-т заасан **"материалын болон сэтгэл санааны хохирлоо буруутай этгээдээс гаргуулах тэгш эрхтэй"** гэдгийг гэрлэгчдийн хэн аль нь нэгийгээ эд хөрөнгийн хавчигдмал болон сэтгэл санааны дарамттай байдалд байлгах, хүчирхийлэх, нэр төр, алдар хүндийг гутаах, нэгийгээ хуваарьт ба дундаа хэсгээр өмчлөх эд хөрөнгийг дур мэдэн захиран зарцуулах, устгах, гэмтээх, эрүүл мэндийг сарниулах зэргээр хохирол учруулбал хохирсон тал гэм хор учруулснаас үүсэх үүргийн харилцааг зохицуулсан Иргэний хуулийн холбогдох зүйл, заалтын дагуу хохирлоо арилгуулахыг шаардах эрхтэй гэж ойлгоно.

5. Хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.3, 10.4-т тус тус заасан **"угийн бичиг"**-ийг Монгол Улсын Засгийн газрын 2007 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн 257 дугаар тогтоолоор батлагдсан **"Угийн бичиг хөтлөх"** журмын дагуу хөтөлнө.

6. Хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1-д заасан **"гэрлэгч нас барсан"** гэдгийг тухайн этгээдийн нас барсны гэрчилгээгээр тодорхойлно.

Мөн зүйл хэсэгт заасан **"Нас барсан гэж зарласан шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс"** гэж оршин суугаа газраасаа алга болсноос хойш таван жилийн хугацаанд хаана байгаа нь мэдэгдэхгүй сураг чимээгүй болсон, эсхүл амь үрэгдэж болох нөхцөл байдалд алга болсноос хойш нэг жилийн турш амьд байгаа эсэх нь мэдэгдэхгүй байгаа иргэнийг сонирхогч этгээдийн хүсэлтээр нас барсан гэж зарласан шүүхийн шийдвэр Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 120 дугаар зүйлийн дагуу хүчин төгөлдөр болсныг хэлнэ.

Оршин суугаа газраасаа алга болсноос хойш хоёр жилийн хугацаанд хаана байгаа нь мэдэгдэхгүй сураг чимээгүй болсон иргэнийг сонирхогч этгээдийн хүсэлтээр сураггүй алга болсонд тооцсон шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсныг хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2-т заасантай адил ойлгоно.

Хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1, 11.2-т гэрлэлт дуусгавар болох гурван үндэслэлийг заасан ба гэрлэгч нас барсан, эсхүл түүнийг нас барсан гэж зарласан, сураггүй алга болсонд тооцсон шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон нь гэрлэлт дуусгавар болох бие даасан нөхцөл тул захиргааны, эсхүл шүүхийн журмаар гэрлэлт цуцлах үндэслэлд хамаарахгүй.

Дээрх үндэслэлээр гэрлэлтийг дуусгавар болсонд тооцуулах тухай гэрлэгчийн өргөдлийг хүлээн авсан сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар нь гэрлэлтийг цуцалсаныг бус, харин гэрлэлт дуусгавар болсныг бүртгэж, энэ тухай гэрчилгээ олгоно гэж Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.6-д зааснаар ойлгож хэрэглэвэл зохино.

7. Хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2-т **"Эхнэр нь жирэмсэн буюу хүүхэд нь нэг нас хүрээгүй, эсхүл хариуцагч хүндээр өвчилсөн тохиолдолд гэрлэлтийг цуцлахыг хориглоно"** гэж заасан нь гэрлэлт цуцлах үед өөрийн эрхийг бүрэн хамгаалж чадахгүй, эрүүл мэндийн болон санхүү, ахуй амьдралын хувьд зайлшгүй эхнэр буюу нөхрийн тусламж дэмжлэг шаардлагатай байгаа гэрлэгчийн хийгээд хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалсан зохицуулалт тул энэ хэсэгт заасдан нөхцөл байгаа бол ямар ч тохиолдолд гэрлэлтийг цуцалж болохгүй.

Энэ зүйл, хэсэгт заасан нөхцөл байхад гэрлэлт цуцлуулах тухай нэхэмжлэл гарсан бол шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 115 дугаар зүйлийн 115.2.3-т зааснаар нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгоно. Гэрлэлт цуцлахыг хориглосон дээрх шалтгаан арилсны дараа гэрлэлт цуцлуулах талаар шүүхэд

дахин нэхэмжлэл гаргахад дээрх шийдвэр саад болохгүй.

Харин энэ хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4, Иргэний хуулийн 132 дугаар зүйлийн 132.4-т заасан нөхцөл байдал тогтоогдвол шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 129 дүгээр зүйлийн 129.1-д зааснаар гэрлэгчдийг тусдаа амьдрахыг даалгаж болно.

Мөн зүйл, хэсэгт заасан **"Хариуцагч хүндээр өвчилсөн"** гэдэг ойлголтод гэрлэлт цуцлуулах тухай хэрэг хянан шийдвэрлэх үед хариуцагч хөдөлмөрийн чадвараа алдах, эмнэлэгт хэвтэх, хэвтрийн дэглэм зайлшгүй сахих шаардлагатай байх, мэс засалд орох, эмчийн хяналтан дор байнгын эмчилгээ хийлгэх зэргээр шүүхэд гэрлэлт цуцлах асуудлыг хэлэлцэхэд өөрийн эрхийг хамгаалах боломжгүй байх явдал хамаарах бөгөөд үүнийг эмнэлэгийн байгууллагын дүгнэлтээр тодорхойлно.

Өвчний хувьд эдгэршгүй, тахир дутуугийн хугацаагүй группэд орсон хэдий ч гэрлэлт цуцлах үед өвчин хүндэрсэн шатандаа биш ердийн явцтай байгаа нөхцлийг үүнд хамааруулахгүй. Харин энэ тохиолдолд шүүх Гэр бүлийн тухай хуулийн 36, 37 дугаар зүйлүүдийн дагуу гэрлэгчдийн тэжээн тэтгүүлэх асуудлыг нэг мөр шийдвэрлэж байвал зохино.

Хүндээр өвчилсөн гэрлэгч нь хэзээ ч гэрлэлтээ цуцлуулахыг өөрөө шаардах эрхтэй.

8. Хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1-д заасан **"иргэний гэр бүлийн бүртгэлийн байгууллагад гаргана"** гэдэгт Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.3-т заасан, гэрлэгчдийн оршин суугаа газрын сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрыг ойлгоно.

Монгол улсад байнга оршин суугаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний хувьд захиргааны журмаар гэрлэлт цуцлах асуудлыг дээрхийн нэгэн адил сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газар шийдвэрлэх боловч энэ тухай бүртгэлийг Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 11' дүгээр зүйлд зааснаар нийслэлд Иргэний бүртгэл мэдээллийн улсын төв, аймагт Аймагийн Засаг даргын дэргэдэх Иргэний бүртгэл мэдээллийн алба эрхлэн хөтлөнө.

9. Гэрлэлтийг шүүхийн журмаар цуцлах талаар зохицуулсан хуулийн 14 дүгээр зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

9.1. Энэ зүйлийн 14.1-д заасан **"иргэний эрх зүйн эрхийн бүрэн чадамжгүй гэж тооцогдсон этгээд"** гэдэгт Иргэний хуулийн 18 дугаар зүйлд заасны дагуу сэтгэцийн өвчний улмаас өөрийн үйлдлийн учир холбогдлыг ойлгохгүй, өөрийгөө зөв удирдаж чадахгүй болсны улмаас шүүхийн шийдвэрээр эрхийн бүрэн чадамжгүй гэж

тооцогдож, асран хамгаалалт тогтоолгосон этгээдийг хамааруулна.

Гэрлэгчдийн хэн нэгнийг шүүхээс эрх зүйн чадамжгүй гэж тооцсон бол нөгөө тал нь гэрлэлтээ цуцлуулахаар өргөдлөө оршин суугаа газрынхаа сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газарт гаргах талаар Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.5-д заасан журам Гэр бүлийн тухай хуулийн энэ хэсэгтэй зөрчилдөж байгаа тул гэрлэлт цуцлах асуудлыг нарийвчлан зохицуулсан Гэр бүлийн тухай хуулийн заалтыг баримталбал зохино.

Дээрх гэрлэгчдийн гэрлэлтийг захиргааны журмаар цуцлахад тэдгээрийн дундаас төрсөн 18 хүртэлх насны хүүхэдгүй, эд хөрөнгийн маргаангүй, гэрлэлт цуцлуулахыг хэн алин нь хүссэн байх тухай Гэр бүлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1, Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.3-т заасан нөхцөл л үндэслэл болох ба харин гэрлэгчдийн нэг нь эрх зүйн чадамжгүйд тооцогдсон явдал гэрлэлтийг захиргааны журмаар цуцлах үндэслэл болохгүй.

Гэрлэгчдийн хэн нэг нь шүүхийн хүчин төгөлдөр шийтгэх тогтоолоор 3-аас дээш жил хорих ял эдлэх болсон бол нөгөө тал нь гэрлэлтээ цуцлуулах өргөдлөө оршин суугаа газрынхаа сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газарт гаргах тухай Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.5-д заасан боловч энэ нь гэрлэлт цуцлах асуудлыг нарийвчлан зохицуулсан Гэр бүлийн тухай хуульд байхгүй тул гэрлэлтийг захиргааны журмаар цуцлах Гэр бүлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1, Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.3-т заасан нөхцөл бүрдсэнээс бусад тохиолдолд хорих ялаар шийтгүүлсэн этгээдийн гэрлэлтийг зөвхөн шүүхийн журмаар цуцлана.

9.2. Мөн зүйлийн 14.2-т заасан **"шүүх шаардлагатай гэж үзвэл"** гэдэгт гэрлэлт цуцлах тухай хэрэг бүрийн онцлогоос шалтгаалан гэрлэлтийг зайлшгүй цуцлах ноцтой шаардлага байхгүй, гэрлэгчдийг эвлэрүүлэх бололцоотой, тэдний болон хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалах үүднээс гэрлэлтийг цуцлахгүй байх нь илүү ач холбогдолтой байх ноцхдүүдийг хамааруулна.

Мөн хэсэгт заасан **"хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг гурван сар хүртэл хугацаагаар түдгэлзүүлнэ"** гэснийг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 80 дугаар зүйлд заасныг төсөөтэй хэрэглэж, шүүх тогтоол, шүүгч захирамж гаргаж хэрэгжүүлнэ.

Энэ хэсэгт заасан **"гэрлэгчдийг эвлэрүүлэх бүх талын арга хэмжээ"** гэж гэрлэгч тус бүртэй ганцаарчлан уулзах, зөвлөлгөө өгөх, гэрлэлтийг цуцлуулах болсон шалтгаануудыг нарийвчлан судалж, үндэслэлтэй эсэхийг нь тайлбарлах, шаардлагатай тохиолдолд сэтгэл зүйн, сурган хүмүүжүүлэгчдийг татан оролцуулах зэрэг

гэрлэгчдийг эвлэрүүлэхэд ач холбогдолтой бүхий л үйл ажиллагааг хэлнэ.

Дээрх арга хэмжээг хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлсэн үед авах тул бусад төрлийн иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмаас өөр болохыг шүүхүүд анхаарвал зохियो.

9.3. Мөн зүйлийн 14.3-т заасан "шүүхийн шийдвэр" гэснийг Шүүхийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлд зааснаар шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамж гэж ойлгоно.

Энэ зүйлд "Гэрлэгчид эвлэрэх боломжгүй бол шүүхийн шийдвэрт заасан хугацаа дуусмагц, шүүх гэрлэлтийг цуцлана" гэж заасныг шүүх доорх байдлаар хэрэгжүүлнэ.

9.3.1. Шүүх гэрлэгчдийг эвлэрүүлэх хугацаа өгч түдгэлзүүлсэн тохиолдолд энэ хугацааг дуустал хэргийг архивт шилжүүлэхгүй.

9.3.2. Хугацаа дууссаны дараа зохигчид шүүхэд дахин хүсэлт гаргасан эсэхээс үл хамааран шүүх санаачилгаараа хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг шинэчлэн явуулж,

а/ Зохигчид эвлэрсэн бол Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 132 дугаар зүйлийн 132.3-т зааснаар эвлэрлийг баталж, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон тогтоол буюу захирамж гаргаж, тэдгээрт шийдвэрийн дугаар авна.

б/ Зохигчид эвлэрэх боломжгүй бол гэрлэлтийг цуцлах тухай шийдвэр гаргана.

9.3.3. Зохигчид эвлэрсэн гэдэгт хариуцагч гэрлэлт цуцлах, хүүхдийн асрамж тогтоолгох, тэтгэлэг төлөх, гэр бүлийн хамтран өмчлөх дундын эд хөрөнгийг хуваах зэрэг шаардлагыг хүлээн зөвшөөрөх асуудал хамаарахгүй, харин гэрлэгчид цаашид хамтран амьдарч, гэрлэлтээ цуцлуулахгүй байх талаар харилцан зөвшөөрсөн байхыг ойлгоно.

9.3.4. Гэрлэлт цуцлах, хүүхдийн асрамж тогтоолгох, тэтгэлэг гаргуулах асуудлыг шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэр нь Иргэний хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.2-т зааснаар иргэний эрх зүйн харилцааг үүсгэх үндэслэл болдог тул эдгээр асуудлаар зохигчид эвлэрсэн хэлэлцэж тохиролцсон, хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдолд хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан хэлэлцэж болохгүй.

9.3.5. Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг нь түдгэлзүүлсэн гэрлэлт цуцлах тухай хэргийг шүүх эцэслэн шийдвэрлэхгүйгээр орхих нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ноцтой зөрчил болно.

9.3.6. Гэрлэгчид эвлэрснээр хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон шүүгчийн захирамж, шүүхийн тогтоол хүчин төгөлдөр байхад гэрлэлт цуцлуулах тухай нэхэмжлэлийг гэрлэгчид дахин гаргавал шүүх нэхэмжлэлийн үндэслэлийг хянан үзэж:

а/ Урьд гаргасан нэхэмжлэлийн үндэслэлийг шинэ нэхэмжлэлд цаг хугацаа, үйл баримт, шалтгаан зэргийн хувьд дахин заасан бол нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзана

б/ Урьд гаргасан нэхэмжлэлээс өөр үндэслэл заасан, эсхүл үндэслэл нь адил боловч цаг хугацаа, үйл баримт, шалтгааны талаар шинэ нөхцлийг заасан бол нэхэмжлэлийг хүлээн авч, шинээр иргэний хэрэг үүсгэж, хянан шийдвэрлэнэ.

Мөн зүйл, хэсэгт заасан "гэрлэгчид эвлэрэх боломжгүй" гэдэгт эхнэр, нөхрөн хэн нэг нь согтууруулах ундаа болон мансууруулах бодис байнга хэрэглэдэг, гэр бүл, үр хүүхдийн амьдрал, хүмүүжилд муугаар нөлөөлдөг, гэр бүлийн гишүүдийг хүндэтгэн үзэхгүй, хэрцгий догшин авирладаг, бэлгийн харьцаа тохирдоггүй, үр хүүхэдтэй болоогүй, гэрлэгчид гэр бүлээ үргэлжлүүлэх санаачлага гаргалгүй удаан хугацаагаар тусдаа амьдарсан зэргийг хамааруулж үзнэ.

9.4. Мөн зүйлийн 14.4-т заасан "байнгын хүчирхийлэл, дарамт" гэдгийг Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн зарим зүйл, зөвлөлтэй тайлбарлах тухай Монгол Улсын Дээд шүүхийн 2006 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн 47 дугаар тогтоолын 2 дугаар заалтын дагуу ойлгоно.

9.5. Энэ зүйлийн 14.5-д заасан "гэрлэгчид ... тохиролцож болно" гэж сайн дурын үндсэн дээр хүсэл зоригоо чөлөөтэй илэрхийлж, хуулиар олгогдсон бусдын эрхийг хохироохгүйгээр нэгдсэн шийдэлд хүрэхийг хэлнэ. Хэн нэгний дарамт шахалтаас болж өөрийн, эсхүл бага насны ба насанд хүрээгүй хүүхдүүд болон гэр бүлийн хөдөлмөрийн чадваргүй бусад гишүүдийн эрх ашгийг хохироосон тохиролцоо хийснийг шүүх хангаж болохгүй.

9.6. Мөн зүйлийн 14.6-д зааснаар шүүх хүүхдийн асрамжийн асуудлыг шийдвэрлэхдээ "хүүхдийн нас" буюу бага насны эсхүл насанд хүрээгүй байдал, цэцэрлэгт хүмүүжил, эсхүл сургуульд сурч байгаа зэргээс шалтгаалан тухайн насны хүүхдийн хөгжил, хүмүүжлийн онцлогийг харгалзана.

Энэ хэсэгт заасан "эцэг, эхийн халамж" буюу хүүхдийн хүмүүжил, эрүүл мэндэд тавих анхаарал, "ахуйн нөхцөл, бололцоо" буюу хүүхдийн өсөж бойжих орчин, орон сууц, эд хөрөнгийн байдал, "ёс суртахууны байдал" буюу эцэг, эхийн өөрсдийн хүмүүжил, боловсрол, аливаа муу зуршилтай эсэх, хүүхдийг болон гэр бүлийн бусад гишүүдийг эд хөрөнгийн хийгээд сэтгэл санааны дарамтанд байлгадаг эсэх, эрх чөлөөнд нь халдаж, эрүүл мэндэд нь гэм хор учруулж байсан эсэхийг шүүх анхаарч хүүхдийн асрамжийг тогтооно.

Дээрх асуудлыг шийдвэрлэхэд шүүх сурган хүмүүжүүлэгч, сэтгэл зүйч болон өөр нарийн

мэргэжлийн хүмүүсийг татан оролцуулж, дүгнэлт гаргуулж болно.

Эдгээр байдлууд нь хүүхдийг эцэг, эхийн хэнийх нь асрамжинд үлдээх, хэнээс нь тэтгэлэг гаргуулахыг шийдвэрлэхэд нөлөөлөх ба харин тэтгэлэгийг хуульд заасан хэмжээнээс өөрөөр тогтоох үндэслэл болохгүй.

Асрамж тогтоологж буй хүүхдийг өсгөж, хүмүүжүүлэхэд гэрлэгчдийн эцэг, эхээс үзүүлсэн туслалцаа, оролцоо, хүүхэд эмээ, өвөөгийн гар дээр өссөн байдал, хүүхдийн амьдарч буй орчны байдлыг тодорхойлоход харгалзан үзэх үндэслэл мөн боловч энэ нь хүүхдийн асрамжийн асуудлыг шийдвэрлэх гол ач холбогдолтой нөхцөл биш бөгөөд эцэг, эхийн хүүхдээ асрамжлах үүргээс чөлөөлөх үндэслэл болохгүйг анхаарвал зохино.

Гэрлэлтээ бүртгүүлээгүй хүмүүсийн дундаас төрсөн хүүхэд гэрлэлтээ бүртгүүлсэн гэр бүлээс төрсөн хүүхэдтэй адил эрхтэй бөгөөд эцэг, эх нь хүүхдээ асрамжлах, тэтгэх үүрэгтэй тул гэрлэлтээ бүртгүүлээгүй хүмүүсийн дундаас төрсөн хүүхдийн асрамжийн талаар эцэг, эх маргаантай бол асрамжийг шүүхийн шийдвэрээр тогтооно.

Шүүх гэрлэлтээ бүртгүүлээгүй хүмүүсийн дундаас төрсөн хүүхдийн асрамжийг бие даасан тусдаа нэхэмжлэлээр, эсхүл эцэг тогтоох асуудлын хамт хянан шийдвэрлэж болно.

9.7. Мөн зүйлийн 14.7-д заасан "долоо ба түүнээс дээш насны хүүхдийн санал"-ыг авах шүүхийн ажиллагаанд сурган хүмүүжүүлэгч, эсхүл сэтгэл зүйчийг байлцуулан, хүүхдийн гаргаж буй санал түүний хүсэл зоригийн жинхэнэ илэрхийлэл мөн эсэхийг анхаарвал зохино. Энэ ажиллагаанд өмгөөлөгчийг оролцуулах шаардлагатай гэж шүүх үзвэл тухайн иргэний хэргийн зохигчдын өмгөөлөгчөөс өөр өмгөөлөгчийг оролцуулна. Хүүхдийн санал нь түүний асрамжийг шийдвэрлэхэд харгалзан үзэх нөхцөл мөн боловч гол үндэслэл болохгүй.

9.8. Мөн зүйлийн 14.8-д заасан "дундын эд хөрөнгөө зүй бусаар ашигласан" гэдэгт гэрлэгчдийн хэн аль нь нэгнийхээ зөвшөөрөлгүйгээр дундын өмчлөлийн эд хөрөнгийг бусдад худалдах, бэлгэтэх, барьцаалах зэргээр захиран зарцуулах, мөн санаатайгаар устгаж, гэмтээх гэх мэтээр үгүй болгохыг тус тус ойлгоно. Дундын эд хөрөнгийн орлого, эд хөрөнгөө хамтран өмчлөхгүй байх зорилгоор нэгэндээ мэдэгдэхгүйгээр өөрийн болон бусдын нэр дээр эзэмшиж, ашигласан нөхцлийг **"нуусан"** гэдэг ойлголтонд хамруулна.

Энэ хэсэгт заасан хамтран өмчлөх дундын эд хөрөнгийг хуваах асуудлыг шүүх шийдвэрлэхдээ гэрлэгчдийн хуваарьт болон дундаа хамтран өмчлөх эд хөрөнгө, түүнээс гэр бүлийн гишүүнд оногдох хэсгийг тодорхойлох Иргэний хуулийн 125-133 дугаар зүйлийн зохицуулалтыг хэрэглэнэ.

9.9. Энэ зүйлийн 14.9-д "гэрлэлтийг бүртгэсэн иргэний гэр бүлийн бүртгэлийн байгууллагад явуулна" гэж зааснаар Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.2-т заасны дагуу гэрлэгчдийн оршин суугаа газрын, эсхүл гэрлэлтийг бүртгэсэн сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газарт хүргүүлнэ. Энэ хуулийн дагуу гэрлэлтээ цуцлуулсан иргэд өөрсдөө өргөдөл гаргаж, шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсноос хойш гэрлэлт цуцалсны бүртгэлийг дээрх байгууллагаар хийлгүүлэх үүрэгтэй болно.

Монгол улсад байнга оршин суугаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний хувьд шүүхийн журмаар гэрлэлт цуцалсан шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон бол гэрлэлт цуцалсны бүртгэлийг Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 11' дүгээр зүйлд зааснаар нийслэлд Иргэний бүртгэл мэдээллийн улсын төв, аймагт Аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Иргэний бүртгэл мэдээллийн алба тус тус эрхлэн явуулна.

10. Хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2-т заасан "гэрлэлтийг сэргээх" зохицуулалт шүүхийн шийдвэрээр сураггүй алга болсонд тооцогдсон, эсхүл нас барсан гэж зарлагдаад сүүлд эргэж ирсэн хүний эхнэр буюу нөхөр өөр хүнтэй гэрлээгүй тохиолдолд хамаарна. Сураггүй алга болсонд тооцсон ба нас барсан гэж зарласан тухай шүүхийн шийдвэр хүчингүй болсноор өмнөх гэрлэлтийг дуусгавар болгосон сум, дүүргийн Засаг дарга Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2.3-т зааснаар гэрлэлтийг сэргээсэн тухай шийдвэр гаргах ба иргэний бүртгэлийн байгууллага энэ тухай бүртгэж, гэрлэлтийн гэрчилгээг шинээр бичиж олгоно.

11. Гэрлэлтийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцох тухай заасан хуулийн 16 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласуяй.

11.1. Энэ зүйлийн 16.1-д заасан "гэр бүл болох зорилгогүйгээр гэрлэлт бүртгүүлсэн" гэдэгт тэтгэвэр, тэтгэмж авах, орон сууцны талбай эзэмшиж, хуульд заасан ямар нэг хөнгөлөлт, халамж эдлэх, гадаадад зорчих ба оршин суух зөвшөөрөл авах зэргээр гэрлэгчдийн хэн нэг нь эдлэх ёсгүй эрхийг эдлэх, эсхүл хүлээх ёстой үүргээс зайлсхийхийн тулд гэрлэлтийг ашиглах зорилгоор бүртгүүлснийг ойлгоно.

11.2. Мөн зүйлийн 16.2 дахь хэсгийг 18 насанд хүрээгүй хэдий ч шүүхийн шийдвэрээр эрх зүйн бүрэн чадамжтай гэж зарлагдсан иргэнд хамааруулж, түүний гэрлэлтийг энэ хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.2-т заасан үндэслэлээр хүчин төгөлдөр бус гэж тооцохгүй гэж ойлговол зохино.

12. Хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.2-т заасан "гэрлэгчдийн эд хөрөнгийн гэрээ" гэдгийг гэрлэгчид гэр бүл болохдоо хуваарьт болон дундаа

хамтран өмчлөх эд хөрөнгийн эзэмшил, ашиглалт, захиран зарцуулалтын талаар харилцан тохиролцож хийсэн хэлцэл гэж ойлгох ба уг гэрээнд тавигдах шаардлагыг Иргэний хуулийн 132 дугаар зүйлд зааснаар тодорхойлно.

13.Хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.3-т "хүүхдийн эрх ашиг сонирхолд нөлөөлөхгүй" мөн хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.7, 31 дүгээр зүйлийн 31.4-т "хүүхдийн эрх, ашиг сонирхол хөндөгдөхгүй" гэж тус тус зааснаар гэрлэлтийг хүчин төгөлдөр бус гэж тооцсон, эцэг, эх байх эрхийг хязгаарласан, эцэг, эх байх эрхийг хассан тохиолдлуудад хүүхэд өөрийн эцэг, эхээр тэжээн тэтгүүлэх, асран хамгаалуулах, гэр бүлийн дотор тэгш эрх эдлэх, орон байраар хангуулах зэрэг энэ хуулийн 25, 26 дугаар зүйл, Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтаар олгогдсон эрхээ бусад хүүхдийн нэгэн адил эдэлнэ.

14.Хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.5-д заасан "Гэрлэлтээ бүртгүүлээгүй хүмүүсийн дундаас төрсөн хүүхэд нь гэрлэлтээ бүртгүүлсэн гэр бүлээс төрсөн хүүхдийн адил эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ" гэдэгт эцэг, эхийн нэр авах, тэжээн тэтгүүлэх, асран хамгаалуулах, өв залгамжлах зэрэг эрхийг, түүнчлэн эцэг эхээ тэжээн тэтгэх, асран хамгаалах зэрэг үүргийг тус тус хамааруулж үзнэ.

15.Хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.1-д заасан "эцэг, эх болох нь тогтоогдоогүй эцэг эх өөрөө өргөдөл гаргасан" гэдэгт эцгийн буюу эхийн аль нэгийг нь нэр хүүхдийн төрсний гэрчилгээнд бичигдээгүй бөгөөд хамтран өргөдөл гаргах боломжгүй тохиолдолд тухайн этгээд өөрөө эцэг, эхээр тогтоолгох хүсэлтийг гаргасныг ойлгоно.

Мөн зүйл, хэсэгт заасан **"иргэний гэр бүлийн бүртгэлийн байгууллага"** гэж Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан эцэг, эхийн оршин суугаа, эсхүл хүүхдийн төрсөн сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрын иргэний бүртгэл хариуцсан албыг хэлнэ.

Харин хүүхдийн эцэг, эхийн талаар маргаантай байгаа тохиолдолд дээрхи зохицуулалт хамаарахгүй.

16.Хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.2-т заасан "эцэг, эхийг тогтооход хариуцагч хүүхдийн эцэг, эхтэй эр, эмийн харилцаатай байсныг нотлох баримт, эмнэлгийн шинжилгээ, бусад баримтыг үндэслэнэ" гэснийг шүүх хэрэгжүүлэхдээ хүүхдийн биологийн эцэг, эх нь хэн болохыг тогтоох ажиллагааг хийнэ. Хүүхдийн эцэг, эх нь хамтын амьдралтай, цаашид гэр бүл болох зорилготой байсан эсэх нь эцэг, эхийг тогтооход зайлшгүй шаардлагатай нотлох баримт биш бөгөөд эдгээр байдал нь хүүхдийн эцэг, эхтэй хариуцагч эр, эмийн

харьцаатай байсныг нотлох баримтуудын нэг хэсэг нь гэж үзнэ.

17.Хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан "нэр" гэдэгт хүүхдийн өөрийн нэр, "эцгийн буюу эхийн нэр" гэдэгт эцгийн буюу эхийн нэр харьяалахын тийн ялгалд, "овог" гэдэгт эцгийн буюу ясан төрлийг баримталсан ба Засгийн газрын 2007 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн 257 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Угийн бичиг хөтлөх" журмын дагуу тогтоосон овгийг тус тус ойлгоно. Жишээлбэл: Боржигон Дашдоржийн Нацагдорж, Хатгин Цэндийн Дамдинсүрэн.

Харин өөрийн эцгийн овгийг мэддэггүй болон бутач, үрчлэгдсэн хүн эхийн овгийг хэрэглэж болох ба эцэг, эхийн аль алиных нь овгийг мэдэхгүй бол өөрийн овгийг судлан тогтоох эсхүл зохиомол овог шинээр үүсгэн хэрэглэж болно.

Хүүхдэд нэр, овог өгөх, хүүхэд, эцэг, эхийн нэр овогтой холбогдсон маргааныг шүүх онцгой ажиллагааны журмаар хянан шийдвэрлэнэ.

18. Эцэг, эх хүүхдээ хүмүүжүүлэх эрх үүргийн талаар заасан хуулийн 26 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

18.1.Энэ зүйлийн 26.5-д заасан "эцэг, эх үүргээ хэрэгжүүлэх журам"-ыг тогтоохдоо шүүх эцэг, эхийн зүгээс хүүхдийн асран хамгаалалт, хүмүүжилд тавих анхаарал, боломж, хүсэлт зэргийг харгалзан эцэг, эх тус бүрт ногдох үүргүүдийг нэг бүрчлэн тодорхой зааж болох бөгөөд энэ нь зөвхөн хүүхдийн тэтгэлэгийг тогтоосноор хязгаарлагдахгүй. Тухайлбал: хүүхдийг сургууль, цэцэрлэгт хүргэж өгөх, авах, гэрхийн даалгаврыг хийлгэх, хувиас авах, амралт чөлөөт цагийг өнгөрүүлэх, эмчилгээ, сургалт, амралтын зардлыг хариуцах, секц, дугуйланд хичээллүүлэх гэх мэт маргаан тус бүрийн онцлогоос шалтгаалан дээрх үүргүүдийг шүүх хуваарилан журамлаж болно.

18.2.Мөн зүйлийн 26.6-д заасан "хүлээсэн үүргээ хэрэгжүүлэхэд нь саад учруулахыг хориглоно" гэдгийг эцэг, эхийн хүүхдээ хүмүүжүүлэхэд эдлэх хэн алины тэгш эрхийг хязгаарлаж болохгүй гэж ойлгоно.

18.3.Энэ зүйлийн 26.8-д заасан "хүндэтгэн үзэх бусад шалтгаанаар хүүхдээсээ тусдаа амьдарч байгаа нөхцөл" гэдэгт тухайн хүүхдийн эцэг, эх нь хүүхдийн оршин байгаа газраас өөр газарт /өөр сум, хот, орон нутаг, гадаадад гэх мэт/ ажиллаж, сурч, амьдарч байгааг ойлгохоос гадна мөн хорих ял эдэлж байгаа, хугацаат цэргийн алба хааж буй зэргийг хамааруулна.

19.Хуулийн 27, 29, 30, 32 дугаар зүйлүүдэд заасан эцэг, эх байх эрхийг хязгаарлах, мөн хязгаарласныг хүчингүй болгох, хасах, сэргээх

асуудлыг шүүх онцгой ажиллагааны журмаар хянан хэлэлцэнэ.

20. Хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.5-д зааснаар хүүхэд асран хүмүүжүүлэх байгууллагад хүүхдийг шилжүүлсэнтэй холбогдон гарсан хохирлыг шүүх Иргэний хуулийн гэм хор үчирүүлснаас үүсэх үүргийн харилцааны зохицуулалтыг баримталж шийдвэрлэнэ.

21. Хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2-т заасан "Хүүхэд үрчлэгдсэн бол эцэг, эх байх эрхийг сэргээхгүй" гэдгийг эцэг, эх байх эрх нь хасагдсан хүний бусдад үрчлэгдсэн тухайн хүүхдийн хувьд гэж ойлгоно. Эцэг, эх байх эрх нь хасагдсан хүн хоёр ба түүнээс дээш хүүхэдтэй байсан бол үрчлэгдсэн хүүхдийн хувьд төрүүлсэн эцэг, эхийн хасагдсан эрхийг сэргээхгүй ба харин бусад хүүхдийн хувьд эцэг, эх байх эрх сэргээгдэнэ.

22. Хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.1-д зааснаар гэрлэгчид бие биенээ тэжээн тэтгэх үүрэгтэй ба тэжээн тэтгэхтэй холбоотойгоор шүүхэд нэхэмжлэл гаргах тухай энэ зүйлийн 36.2-т заасныг дараах байдлаар ойлгоно.

а). "Гэрлэгчдийн хэн нэг нь бие биеэ тэжээн тэтгэх үүргээсээ татгалзан" гэдэгт бие биенээ огт тэжээн тэтгэхгүй байхыг ойлгохоос гадна хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.4-т заасан буюу тухайн бүс нутагт тогтоогдсон амьжиргааны доод түвшингийн хэмжээнээс бага хэмжээгээр тэжээн тэтгэснийг хамааруулна.

б). "Тэжээн тэтгэх тухай гэрээ байгуулаагүй бол туслалцаа шаардлагатай болсон нөхөр, эхнэр" гэдэгт гэрлэгч эхнэр, нөхрөө тэжээн тэтгэхээс татгалзаагүй буюу хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.4-т заасан хэмжээгээр тэжээн тэтгэдэг боловч эхнэр, нөхөр нь хөдөлмөрийн чадвар алдах, хүндээр өвчлөх, эмчилгээний зардал хүрэлцэхгүй байх, сургалтын зардлыг төлөх чадваргүй байх зэргээр бусдын тусламжгүйгээр хөрөнгө, мөнгөний гачигдалтай байдлаас гарах боломжгүй болсон нөхцлийг хамааруулах бөгөөд гэрлэгчид тэжээн тэтгэх гэрээг хуулийн 45 дугаар зүйлд зааснаар байгуулаагүй бол дээрх шаардлагын талаар шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж шийдвэрлүүлнэ.

Харин гэрлэгчид тэжээн тэтгэх гэрээ байгуулсан ба түүнд энэ тохиолдлыг тусгасан бол хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.2-т заасан журмаар биелүүлнэ.

23. Эцэг, эх хүүхдээ тэжээн тэтгэх үүргийн талаар заасан хуулийн 38 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

23.1. Энэ зүйлийн 38.1-д заасан "насанд хүрээгүй болон насанд хүрсэн боловч хөдөлмөрийн чадваргүй" гэдэгт Иргэний хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1, 15.2-т зааснаар 18 нас хүртэлх насны этгээд болон насанд хүрсэн боловч

эрүүл мэндийн улмаас ердийн нөхцөлд аливаа хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй этгээдийг тус тус ойлгоно.

Мөн хэсэг болон хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1.2-т заасан "хөдөлмөрийн чадваргүй" гэдгийг эмнэлэг хөдөлмөрийн магадлах товчооны дүгнэлтээр тогтоох бөгөөд шүүх уг дүгнэлтийг үндэслэж, тэжээн тэтгэх үүргийг тодорхойлно.

23.2. Мөн зүйлийн 38.2-т заасан "эцэг, эх харилцан тохиролцож гэрээ байгуулан тэтгэлэг тогтоож болно" гэдгийг хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.1-д заасан тэжээн тэтгэх тухай гэрээ гэж ойлгох бөгөөд энэ талаар хуульд заасан журам зөрчигдсэн тохиолдолд шүүх Иргэний хуулийн гуравдугаар бүлэгт зааснаар хэлцлийг хүчин төгөлдөр бусад тооцож, эцэг, эхийн хэн нэгний хүсэлтээр ердийн журмаар тэтгэлэг тогтооно.

Хүүхдийн тэтгэлэг тогтоосон дээрх гэрээг талууд сайн дураар биелүүлээгүй тохиолдолд гэрээг биелүүлэх талаар шүүх Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 128 дугаар зүйлийн 128.1-д зааснаар шүүгчийн захирамж гаргаж шийдвэрлэнэ.

23.3. Энэ зүйлийн 38.7-д зааснаар шүүх тэтгэлэгийн хэмжээг багасгахдаа тэтгэлэг авагч уг хүсэлтийг зөвшөөрсөн эсэхийг харгалзахгүйгээр хоёр талын амьдралын бололцоо болон тэтгэлэг төлөгч нь тэтгэлэг авагчаас бага орлоготой, түүнчлэн хууль ёсоор асрамжлах хүний тоо нэмэгдсэн зэрэг нөхцөл байдал үүссэн эсэхийг тогтоох ажиллагааг хийнэ. Уг ажиллагааг гүйцэтгэхдээ шүүх баг, хорооны болон цалин, тэтгэврийн тодорхойлолтууд, мөн бусад бичгийн нотолгоонуудыг үндэслэнэ. Харин хөдөлмөрийн чадвар алдсаныг эмнэлэг хөдөлмөрийн магадлах товчооны дүгнэлтээр тодорхойлох бөгөөд энэ үндэслэлээр тэтгэлэг төлөгчийг хүүхдийн тэтгэлэгээс бүрэн чөлөөлж болохгүй.

24. Хүүхдийн тэтгэлэгийн хэмжээний талаар заасан хуулийн 40 дүгээр зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

24.1. Энэ зүйлийн 40.1.1, 40.1.2-т заасан "амьжиргааны доод түвшингийн 50 хувь буюу амьжиргааны доод түвшингийн хэмжээ" гэдгийг шүүхээс зөвхөн нэг хүүхдэд олгох тэтгэлэгийн хэмжээ гэж ойлгоно.

Мөн хэсгүүдэд заасан "бүс нутаг" гэдгийг шүүхийн шийдвэрт тухайн "тэтгэлэг авагч хүүхдийн оршин суугаа газрын бүс нутгийн" гэдгээр ерөнхийлөн бичих бөгөөд мөн тэтгэлэгийн хэмжээг мөнгөн дүнгээр бус харин амьжиргааны доод түвшингийн хувиар зааж байвал зохино.

Энэ хэсгүүдэд заасан "16, 18 настай" гэдгийг Иргэний хуулийн 72 дугаар зүйлийн 72.6-д заасан журмаар /16, 18 нас хүртэл гэж / тооцно.

24.2. Энэ зүйлийн 40.2-т заасан "**цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын 50 хувиас хэтэрч болохгүй**" гэснийг шүүхээс тэтгэлэг тогтоох хэмжээнд хамааралгүй, харин шүүхийн шийдвэр биелүүлэх байгууллага болон тэтгэлэг төлөгчийн ажил олгогчоос цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос тэтгэлэгийг шилжүүлэхдээ дээрхи хэмжээнээс хэтрүүлж болохгүй гэж ойлгох бөгөөд шүүх энэ тухай шийдвэртээ заавал тусгаж байвал зохино.

25. Тэтгэлэг олгох хэлбэр, хугацааны талаар заасан хуулийн 41 дүгээр зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

25.1. Тэтгэлэг төлөгч, тэтгэлэг авагч нарын хооронд тэжээн тэтгэх гэрээ байгуулаагүй боловч шүүх хуралдааны бэлтгэл шатанд болон хуралдааны үед энэ хуулийн 41 дүгээр зүйлд зааснаар зохигчид тэтгэлэгийг мөнгөн ба эд хөрөнгөөр, мөн тодорхой хугацаагаар авахаар тохирч болно. Энэ тохиолдолд тодорхой хугацаанд төлөх мөнгөний болон эд хөрөнгийн хэмжээг шүүхийн шийдвэрт тодорхой заана. Хэрэв төлбөр төлөгч, авагч нар тэтгэлэгийн хэлбэр, хугацааг хоорондоо тохиролцоогүй бол шүүх тэдгээрийн амьдралын бололцоо, хөрөнгийн байдал, эрхэлж байгаа ажил зэргийг харгалзан тогтоох бөгөөд энэ тохиолдолд нийт тэтгэлэгийн хэмжээг хуульд заасан хэмжээнээс хэтрүүлж болохгүй.

25.2. Мөн зүйлийн 41.2.2-т заасан "**нэг удаа**" гэдгийг хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1.1, 40.1.2-т заасан хэмжээ, хугацаа буюу тэтгэлэг төлөх бүх хугацаанд олгогдвол зохих хэмжээгээр тооцож авахыг ойлгоно.

26. Тэтгэлэгийн хэмжээг өөрчлөх талаар заасан хуулийн 42 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

26.1. Энэ зүйлийн 42.1-д "**тэтгэлэг төлөгчийн цалин хөлсний 50 хувиас хэтэрч болохгүй**" гэж заасан нь хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.2-т зааснаар тухайн тэтгэлэг төлөгч цалин хөлснөөс өөр орлоготой байгаа тохиолдолд хамаарахгүй.

26.2. Уг хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө шүүхээс тогтоосон хүүхдийн тэтгэлэгийн хэмжээг ихэсгэх, багасгах тухай нэхэмжлэлийг шүүх хүлээн авч, дараах байдлаар шийдвэрлэвэл зохино.

а/ шүүхийн нэг шийдвэрээр хэд хэдэн тэжээн тэтгүүлэгчид тэтгэлэг тогтоосон буюу шүүхийн хэд хэдэн шийдвэрээр тэтгэлэг төлөгч хэд хэдэн тэжээн тэтгүүлэгчид тэтгэлэг төлөх явцад

тэжээн тэтгүүлэгч нас барсан, бусдад үрчлэгдсэн, насанд хүрсэн зэрэг шалтгаанаар тэтгэлэгийг хасах тохиолдолд Гэр бүлийн тухай 1973 оны хуулийн зохих зүйл, заалтуудыг баримтлан шийдвэрлэнэ.

б/ өмнө үйлчилж байсан Гэр бүлийн тухай хуулийн /1973 оны/ 61 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт зааснаар шүүх тэтгэлэгийг хувиар болон биет төгрөгөөр тогтоосон нь хүүхдийн хоол хүнс, асаргаанд илтэд хүрэлцэхгүй буюу амьжиргааны доод түвшингээс хэт бага байгаа тухай тэтгэлэг авагчийн гомдлыг шүүх шинээр гаргасан нэхэмжлэл гэж үзэн, Гэр бүлийн тухай хуулийн /1999 оны/ 40 дүгээр зүйлд заасан журмаар шийдвэрлэнэ.

в/ өмнө үйлчилж байсан хуулиар хүүхдийн тэтгэлэг тогтоосон шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр байгаа бусад нөхцөлд шинэ хуулиар хүүхдийн тэтгэлэгийг шинэчлэн тогтоолохыг хүссэн тэтгэвэр авагчийн нэхэмжлэлийг шүүх хууль буцаан хэрэглэхгүй тухай зарчмыг үндэслэн Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 65 дугаар зүйлийн 65.1.6-д зааснаар нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзана.

27. Хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.2-т заасан "**хэд хэдэн хариуцагч**" гэдэгт тухайн иргэний хэрэгт хариуцагчаар татагдсан эсэхээс үл хамааран тэжээн тэтгүүлэгчийг тэжээн тэтгэх үүрэг бүхий насанд хүрсэн, хөдөлмөрийн чадвартай, төрүүлсэн, үрчлэн авсан, дагавар хүүхдүүдээс гадна сайн дураар тэжээн тэтгэх үүргээ биелүүлж байгаа хүүхдүүд ч хамаарна.

28. Хариуцагчаас нэмэлт зардал гаргуулах талаар заасан хуулийн 48 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

28.1. Энэ зүйлийн 48.1-д заасан "**тэжээн тэтгүүлэгчид**" гэдэгт хуулийн 40, 44 дүгээр зүйлүүдийн хүрээнд багтсан тэтгэлэг авагч этгээдүүдийг хамааруулна.

28.2. Мөн зүйл, хэсэгт заасан "**Онцгой нөхцөл байдал тохиолдсон**" гэдэгт тэжээн тэтгүүлэгч нь Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 2-т заасан хүнд нөхцөлд байгаа, түүнчлэн Хүүхдийн болон насанд хүрэгсдийн асрах байгууллага, мөн Халамжийн газруудын асрамжинд байгаа, эсхүл нэн ядуугаас гадна өрхийн нэг хүнд оногдох орлого нь тухайн бүс нутагт тогтоогдсон амьжиргааны доод түвшингээс бага байгаа зэрэг бусдын санхүүгийн дэмжлэг зайлшгүй хэрэгтэй болсныг ойлгохын зэрэгцээ ердийн боловч тухайн хүүхдийн амьдралд өөрчлөлт оруулсан үйл явдал, үйл баримт нь хөрөнгө, мөнгөний хэрэгцээг нэмэгдүүлж, тэтгэлэгийн хэмжээгээр хангагдах боломжгүй байх нөхцлийг нэгэн адил хамааруулна.

29. Тэтгэлэг нөхөн гаргуулах талаар заасан хуулийн 49 дүгээр зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

29.1. Тэтгэлэг төлөгч ажил, хөдөлмөр эрхэлсэн эсэхээс үл хамааран, тэтгэлэг төлөөгүй, төлөх талаар санаачилга гаргаагүй явдал нь хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 49.1-д заасан "тэтгэлэг төлөхөөс санаатай зайлсхийсэн" гэсэн ойлголтод хамаарна.

29.2. Мөн хэсэгт заасан "бусад иргэн, холбогдох байгууллага" гэдэгт энэ хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т заасан этгээдийг ойлгоно.

30. Хуулийн 50 дугаар зүйлийн 50.2-т заасан "Шүүхийн шийдвэрээр тогтоосон тэтгэлэгийг хугацаанд нь" гэж тэтгэлэг болон түүнийг төлөх тодорхой хугацааг шүүхийн шийдвэрт заах бөгөөд уг хугацаанд төлөөгүй байхыг хэлнэ.

31. Хүүхэд үрчлэх, үрчлүүлэх ерөнхий нөхцлийн талаар заасан хуулийн 55 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

31.1. Гэрлэлтээ эрх бүхий байгуулагад бүртгүүлсэн гэрлэгчдийн хэн нэг нь хүүхэд үрчлэн авахыг хүссэн тохиолдолд энэ зүйлийн 55.2-т зааснаар эхнэр буюу нөхрөөсөө заавал зөвшөөрөл авна.

Гэрлэгчдийн хэн нэг нь зөвшөөрөөгүй тохиолдолд хүүхдийг үрчлүүлж болохгүй.

31.2. Мөн зүйлийн 55.4-т зааснаар "Үрчлүүлэх хүүхэд долоо нас хүрсэн бол" түүний зөвшөөрлийг заавал авах бөгөөд тухайн үрчлүүлэх хүүхэд үрчлүүлэхийг зөвшөөрөөгүй бол хүүхдийн оршин суугаа сум, дүүргийн Засаг дарга үрчлүүлэхээс татгалзана.

32. Үрчлэгчийн талаарх хуулийн 57 дугаар зүйлийн зарим заалтыг дараах байдлаар тайлбарласугай.

32.1. Энэ зүйлийн 57.1-д заасан "өсгөн хүмүүжүүлэх зохих боломжтой хүн" гэж эрүүл мэнд, ёс суртахуун, эдийн засгийн хувьд хүүхдийг асран хамгаалах, тэжээн тэтгэх, өсгөн хүмүүжүүлэх чадвартай хүнийг хэлнэ. Эдгээр шалгуурыг тогтооход "Хүүхдийн эрхийн тухай" 1989 оны конвенц, "Хүүхдийг хамгаалах болон улс хооронд үрчлэх асуудлаар хамтран ажиллах тухай" 1993 оны конвенцуудын холбогдох заалтыг харгалзан үзнэ.

32.2. Мөн зүйлийн 57.2-т заасан "60-аас дээш настай" гэж хүүхдийг үрчлэн авч байгаа иргэн эсхүл гэрлэгчдийн хэн аль нь 60 нас хүрсэн байхыг хэлнэ.

Энэ зүйл, хэсэгт заасан "үрчлүүлэх хүүхэд" гэдэгт Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд зааснаар 18 нас хүрээгүй байгаа этгээдийг ойлгоно.

33. Хуулийн 61 дүгээр зүйлийн 61.1-д заасан "хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалах байгууллага" гэдэгт хууль буюу үүсгэн байгуулах баримт бичигт зааснаар хүүхдийн эрх ашгийг хамгаалах явдал үйл ажиллагааных нь зорилго болсон төрийн болон төрийн бус байгууллага хамаарна.

34. Энэ тогтоол батлагдсантай холбогдуулан Гэр бүлийн тухай хуулийг тайлбарлах тухай Монгол Улсын Дээд Шүүхийн 2002 оны 03 дугаар сарын 18-ны өдрийн 71 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцугай.

ТАНХИМЫН ТЭРГҮҮН Д.БАТСАЙХАН

ШҮҮГЧ Д.ТУНГАЛАГ

² 1989 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдөр баталж, 1990 оны 09 дүгээр сарын 02-ны өдөр хүчин төгөлдөр болсон, Монгол Улс 1990 оны 01 дүгээр сарын 26-ны өдөр гарын үсэг зурж, 1990 оны 07 дугаар сарын 05-нд соёрхон батласан. "Монгол Улсын Олон улсын гэрээ" Төрийн мэдээллийн тусгай дугаарын 1 дүгээр ботид 2004 онд хэвлэгдсэн.

³ 1993 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдөр баталж, 1995 оны 05 дугаар сарын 01-нд хүчин төгөлдөр болсон, Монгол Улс 1998 оны 01 дүгээр сарын 16-нд нэгдэн орсон. "Монгол Улсын Олон улсын гэрээ" Төрийн мэдээллийн тусгай дугаарын 1 дүгээр ботид 2004 онд хэвлэгдсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав.
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхэтгэлийн зөвлөл.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх хэсэгт хэвлэв.

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 265958
Индекс 14003

☎ 329487

Хэвлэлийн хуудас 2